

חיבטים לשוניים בפרשת תזריע ואת תהיה פא

דקדוקי קריאה וטעמים בפרשת תזריע ובראשון של אחרי

יב ב וַיִּלְדָּה: אי הקפדה על השווא נע בלמ"ד משבשת את המשמעות. וְטַמְאָה:
המ"ם בשוא נע, והאל"ף צריכה להישמע. לא לקרוא וְטַמָּה. וכן בפסוק ה
יב ד בְּדַמֵי טְהַרָה: אין מפיק בה"א. יְמֵי טְהַרָה: הה"א מופקת¹
יב ה עַל-דַּמֵי טְהַרָה: אין מפיק בה"א
יב ו וּבְמִלָּאת: הלמ"ד בחולם והאל"ף אינה מונעת. יְמֵי טְהַרָה: הה"א מופקת
יג ד וְשַׁעֲרָה: אין מפיק בה"א
יג ה לֹא-פֶשַׁה: ש"ן שמאלית
יג ו כָּהֵה: הה"א בקמץ
יג ח וְטַמְאָו: המ"ם בשוא נע, והאל"ף צריכה להשמע. לא לקרוא וְטַמָּו. וכן בהמשך
יג יא בַּשָּׂאת: הש"ן בשוא נח ללא דגש; אין לבלוע את האל"ף שלאחריה: לא בַּשַׁת
יג טז וְנִהְיֶה: הה"א בשווא נח והפ"א בדגש קל וכן הדבר גם בהמשך
יג יח כִּי-יִהְיֶה בּוֹ-בְעָרוֹ: יש להקפיד על צירוף נכון של התיבות זו לזו, שתי התיבות הראשונות במרכא
והשתיים הנותרות בטיפחא
יג יט אֹו בְהֶרֶת לְבָנָה אֲדַמְדָּמַת: טעם טפחא בתיבת בְּהֶרֶת
יג כט בְּרֵאשׁ אֹו בְזֻקֵן: הבי"ת בשווא, בלתי מיודע, יש להיזהר מלקרוא בפתח
יג לב וְלֹא-הָיָה בּוֹ: טעם נסוג אחור לה"א הראשונה
יג לז צָמַח-בּוֹ: געיה בצד"י, יש לקרוא בהעמדה קלה שם
יג לט בְּהֶרֶת כְּהוֹת לְבָנֹת: טעם טפחא בתיבת בְּהֶרֶת
יג מב נִגַּע לְבָן אֲדַמְדָּם: טעם טפחא בתיבת נִגַּע
יג מה פְּרָמִים פָּרוּעַ: הפ"א בשתייהן רפויה. יַעֲטָה: העי"ן בשווא נח אך אין להבליעו כי אז יישמע כלשון
'הטייה'. וְטַמְאָ | טַמְאָ יְקָרָא: פסק בין התיבות, יש להפסיק מעט בין הראשונה לשנייה
יג מח בַּשָּׂתִי: הבי"ת רפויה והשי"ן אחריה בשווא נע. בְּעֶרְבֵי: הבי"ת בשווא, לא מיודע, בשונה מההמשך
שאז היא בקמץ: בְּעֶרְבֵי
יג כד עליית שני
יג מ עליית שלישי
יג מט וְהֶרְאָה: הה"א בקמץ קטן, והרי"ש בשוא נח. להיזהר מהבלעת האל"ף
יג נא אֲשֶׁר-יַעֲשֶׂה: היר"ד בצירי
יג נה עליית רביעי

¹ כאשר מדובר בדמיה של האישה – ללא מפיק בה"א, כאשר מדובר בימים – הה"א במפיק ולסיכום: ראשונה ושלישית הה"א ללא מפיק, שנייה ורביעית, במפיק.

יד ד לַמִּטְהָר: המ"ם בחירק חסר והטי"ת דגושה
 יד ה וְשִׁחַט אֶת-הַצֶּפֶר הָאֶחָת: טעם טפחא בתיבה וְשִׁחַט וכן הוא בהמשך בפסוק נ
 יד ו עַל הַמִּים הַחַיִּים: טעם טפחא בתיבה עַל
 יד ח וְאַחַר יָבֹוא אֶל-הַמַּחֲנֶה: טעם טפחא בתיבה וְאַחַר
 יד ט יִגְלַח: הלמ"ד בפתח. יִגְלַח: הלמ"ד בצירי ח"ת בפתח גנובה
 יד י וְכַבְּשָׁה: הכ"ף פתוחה
 יד יא וְהַעֲמִיד: העמדה קלה בה"א למנוע הבלעת הגרונית החטופה. הַמִּטְהָר: בשווא נע והכוונה לכהן, לא
 לאדם הבא להיטהר שאז מנוקד בחירק חסר
 יד יב הַיְמָנִית: יו"ד בשווא נח וכן בהמשך
 יד יג עַל דָּם הָאֲשָׁם: טעם טפחא בתיבה עַל
 יד יד וְכִפֹּר עַל-הַמִּטְהָר: הפ"א בסגול ובזקף גדול ולא במרכא כפי שמופיע בקורן ואחרים
 יד טו כּא עֲלִיית חֲמִישִׁי
 יד טז לֵג עֲלִיית שִׁשִּׁי
 יד טז לֵה כְּנֻגָע: הכ"ף בשווא
 יד טז לו וְאַחַר כֵּן: טעם נסוג אחור לאל"ף
 יד טז לז שְׁקַעְרוֹרֶת: געיה בקו"ף, יש לקרוא בהעמדה קלה שם למנוע הבלעת העי"ן החטופה: שק-ערורת
 יד טז נב וְחִטָּא אֶת-הַבֵּית: תיבת הַבֵּית בזקף קטון ולא ברביע כפי שמופיע בקורן ואחרים
 יד טז נו וְלִשְׁאֵת: ש"ן שמאלית בשווא נח וללא דגש
 יד טז נז זֹאת תִּזְרֹת הַצֶּרֶעַת: טעם טפחא בתיבה תִּזְרֹת
 יד טז ס הַמְרַבֵּב: הכ"ף בקמף ולא בפתח
 יד טז סג וְסִפֵּר לוֹ: טעם נסוג אחור לסמ"ך
 יד טז סד יִקַּח-לוֹ: העמדה קלה ביו"ד בגלל הגעיה שם
 יד טז טו עֲלִיית שְׁבִיעִי
 יד טז טז כֵּג כְּנֻגָעוּ-בּוֹ: הנר"ן בקמץ קטן
 יד טז טז כו אֲשֶׁר-תִּשְׁכַּב עָלָיו: תיבת אֲשֶׁר אינה מוטעמת בקדמא אלא מוקפת לתיבה הבאה אחריה. יְהִיָּה-
 לָהּ: געיה ביו"ד והעמדה קלה שם, דגש חזק בלמ"ד מדין אתי מרחיק
 יד טז טז כז וְסִפְרָה לָהּ: טעם נסוג אחור לסמ"ך והתיבות אינן מוקפות כפי שמופיע בחלק מהדפוסים
 יד טז טז כח וְהִבִּיאָהּ: במלרע וללא מפיק בה"א
 יד טז טז כט לֹא עֲלִיית מִפְטִיר
 יד טז לב לְטִמְאָה-בָּהּ: הטי"ת בקמץ קטן והמ"ם בשווא נח, יש להקפיד להעמיד קלות את קריאת המ"ם ובכך
 להשמיע את האל"ף שלאחריה

הפטרות תזריע-מצרע במלכים ב ז:

ג עַד-מִתְּנוּ: קמץ גדול במ"ם והת"ו בשווא נח
ו קוֹל סוֹס: אין לגרוס וקול עם ו"ו זהו שיבוש חמור. קוֹל תִּיל גְּדוֹל: טעם טפחא בתיבת קוֹל. שְׁכַר-
עָלִינוּ: געיה בשי"ן
ח הַמְצַרְעִים: געיה בה"א והמ"ם בשווא נע
י וְהִנֵּה אֵין-שָׁם: תיבה וְהִנֵּה מוטעמת בדרגא ולא במרכא²
יב אֲשֶׁר-עָשׂוּ לָנוּ: טעם נסוג אחור לע"ן
יג וְיִקְחוּ-נָא - וְנִשְׁלַחַה וְנִרְאָה: הוא"ו בשווא נע ולא בפתח
יד שְׁנֵי רֶכֶב סוּסִים: טעם טפחא בתיבת שְׁנֵי. מְחַנֶּה-אָרֶם: געיה במ"ם הראשונה
טו בְּחַפְזָם: הח"ת בקמץ קטן
טז וְסִאֲתִים: האל"ף כלל אינה נשמעת וכן הדבר בהמשך
יז וְסִאֲה-סֵלֶת: השווא הוא נח³, אין לקרוא בחטף קמץ כפי שמופיע ב'סימנים'
ראשון של אחרי מות:
א בְּקִרְבָּתָם: הקו"ף בקמץ קטן, הרי"ש בשווא נח ואין דגש קל בבי"ת שלאחריה
ב בְּעֵנֶן: העמדה קלה בבי"ת להדגיש את הסגול המורה על מיודע
ד כְּתַנְת-בֶּד קִדְשׁ: טעם קדמא על המילה בֶּד, אין לקרוא בטעות 'כתנת בד-קדש'⁴
ז שני במנחת שבת
וְהַעֲמִיד: העמדה קלה בה"א למנוע הבלעת הגרונית החטופה
י יַעֲמַד-חֵי: יו"ד ראשונה בקמץ גדול
יב שלישי במנחת שבת
גְּחִלִי-אֵשׁ: געיה בגימ"ל

דפי בר-אילן תז"מ עח 'בְּבִינָה לְהַפְעִיל' – על שימושיו של בניין הפעיל
ד"ר מנחם אדלר המעבדה לבלשנות חישובית, המחלקה למדעי המחשב, אוניברסיטת בן גוריון.
בפתיחתה של פרשתנו נאמר: אֵשׁה פִי תִזְרִיעַ וְיִלְדָה זָכָר ע"פ נוסח המסורה, מנוקדת המילה תִזְרִיעַ
בבניין הפעיל, וגם הכתיב המלא מורה כך. השימוש בבניין הפעיל בפסוק זה עומד כנראה בבסיסן
של מספר דרשות ופרשנויות, בחז"ל ואצל פרשני ימי הביניים, המעניקות לו משמעות של גרימת
פעולה. לדוגמה: ואמר ר' יצחק בר אמני: אשה מזרעת תחילה – יולדת זכר, איש מזריע תחלה –
יולדת נקבה (נדה כה ע"ב). והנה פי' תזריע – תתן זרע (אבן עזרא, על אתר). חריגות השימוש בבניין

² הטעמת המרכא היא בניגוד לכללים של משרתי התביר.

³ ומוסיף בספר תורה קדומה בחלק הדקדוק: "ואף אם נמצא בקצת מהתיגאן געיה בוי"ו".

⁴ טעות נפוצה שמקורה ברצון הבלתי מודע מצד הקורא 'לאזן' את מספר הברות משני צדי היחידה, הכוונה היא שהקורא על פי הטעות מקבל 3 הברות מצד ימין (אם נספור את השווא הנע כהברה לצורך העניין) ו-3 הברות משמאל כאשר הנכון הוא 4 מימין ו-2 משמאל.

הפעיל באה לידי ביטוי גם בקריאה השונה של המילה בתרגום השבעים (σπερματισθῆ) ובהגייה השומרונית⁵. משני המקורות האלה משתקף הפועל תָּרַע, בבניין נפעל. תופעה דומה מצויה גם בספר שמות "וּפְרָעָה הַקָּרִיב (שמות יד, י)", בבניין הפעיל. גם כאן נדרשים הפרשנים להשלים מושא לצורה זו, הנתפשת על ידם כפועל יוצא ללא מושא (את מה הקריב פרעה), או לתקנה.

לדוגמה: ופרעה הקריב – הוא הקריב את הפורענות לבוא עליו (מכילתא דר"י, מסכתא דויהי פ"ב). היה לו לכתוב "ופרעה קרב", מהו "הקריב"? הקריב עצמו ונתאמץ לקדם לפנייהם (רש"י על אתר). וכן אונקלוס מתרגם לבניין קל בארמית: "ופרעה קריב".

נקודת המוצא של פרשנויות אלו, בשני המקרים, היא ראיית משמעותו של בניין הפעיל כצורת הגורם של בניין קל. אפיון מרכזי זה של בניין הפעיל מצוי גם במחקר המודרני, בהגדרה המינימליסטית של רות ברמן⁶ ובגישתו של שמואל בולוצקי.

במאמר קצר זה, אנסה לסקור ולסווג שימושים שונים של בניין הפעיל, אשר אינם תואמים מחד את הגדרתו הכללית כגורם פעולה, ומן הצד השני מדגישים ביתר שאת, ובאופן מלאכותי משהו, תכונתו זאת. המקורות שיוצגו לא נאספו באופן שיטתי, אלא לוקטו אגב אורחא במהלך קריאה בשנים האחרונות של טקסטים שונים, מתקופות שונות, מסוגות ספרותיות מגוונות וממשלבים שונים של השפה⁷. במסגרת מאמר זה לא אוכל לדון בדוגמאות, לא כל שכן לנסות להתחקות אחר התפתחות התופעה. מטרת הסקירה היא בעיקר להאיר את התופעה, ולהצביע על גמישות השימוש בבניין זה, כבסיס ראשוני למחקר עתידי בנושא.

1. שימוש בבניין הפעיל במקום בניין קל

ומה ת"ל "וינח ביום השביעי"? אלא כביכול הכתיב על עצמו שברא עולמו לשישה ימים ונח בשביעי (מכילתא דרב ישמעאל, יתרו, ז); השני מתקיע ובשעת ההלל הראשון מקרא את ההלל (משנה ראש השנה, ד, ז כ"י קאופמן ד'פ' נפולי ועוד); השכיח פת בתנור וקדש עליו היום – מצילין ממנו מזון שלש סעודות (תוספתא שבת יג, ח מהד' ליברמן); לא הספיק השיני להחליץ ולייבם עד שמת (ירושלמי יבמות ג, א ע"פ כ"י ליידין); מלאך אחד, אשר קסת הסופר במותניו, עתיד להרשים כל אחד על מצחו (זהר, מדרש הנעלם, חלק א, קכז). **ע"כ ד"ר מנחם אדלר** (הביא שם דוגמאות נוספות אבל הרעיון מובן).

אברהם נפח ז"ל יג ב

בימי הביניים רופא ערבי הכניס בלבול בלטינית (שלא היה קודם) בין צרעת למחלה אחרת לגמרי, הבלבול הועבר לאנגלית, ומשם טפשים העבירו אותו לעברית! הבלבול היא מחלת עצמות ועצבים שממנו לא שמענו שיחלימו. צרעת היא מחלת העור, שממנו אנשים ידועים להחלים (יד:ב).

יג מז צָרַעַת בְּבָגֶד סוג של עובש, או דומה.

יד לא אֲשֶׁר תִּשָּׂי יָדוֹ לֹא לבלבל (הרבה מבלבלים) עם לֹא תִּסָּי גְבוּל רֵעֶךָ (דברים יט, יד)

טו יט וְאִשָּׁה כִּי תִחַיָּה זָבָה דָּם יִחַיָּה זָבָה

⁵ חמישה חומשי תורה – נוסח שומרון ונוסח המסורה, תל אביב, 695, 351, 'עמ', 2010 מהדורת האראוויטץ-רביץ, ירושלים תשנ"ח.

⁶ ר' ברמן, רישומם המילוני של פעלים – שורשים ובניינים, ספר רוזן, ירושלים, עמ' 25–36.

⁷ הדוגמאות המובאות כאן הן מעט מזעיר [צ"ל מְזַעֵר]. ניתן למצוא דוגמאות רבות נוספות, עם ניתוח מפורט יותר, במסמך (המתעדכן תדירות): <https://tinyurl.com/yb8gymq3>

כאן "זבה" כוללת נדה, ורק בתלמוד משתמשים במילה באופן טכני (נדה לבר, זבה לבר) אבל לא בעברית מקראית.

א"ה, כמדומה שפורתא לא דק. שלושה מקראות מהפרשה המדברים על נדה ולא זבה בשם הטומאה טו פסוק

כד: וְאִם שָׁכַב יִשְׁכַּב אִישׁ אִתָּהּ וְתָהִי נִדְתָּה עָלָיו וְטָמְאָ שִׁבְעַת יָמִים

טו פסוק כה: וְאִשָּׁה כִּי־זוּבָה זֹבַב דָּמָה יָמִים רַבִּים בְּלֹא עֵת־נִדְתָּהּ אוֹ כִּי־זוּבָה עַל־נִדְתָּהּ כָּל־יְמֵי זֹבַב טָמְאָהּ כִּי־מִי

נִדְתָּה תהיה טמאה הוא:

טו כו: כָּל־הַמְשָׁכָב אֲשֶׁר־תִּשְׁכַּב עָלָיו כָּל־יְמֵי זֹבָה כְּמִשְׁכַּב נִדְתָּה יִהְיֶה־לָּהּ וְכָל־הַכָּלִי אֲשֶׁר תִּשְׁכַּב עָלָיו טָמְאָ יִהְיֶה

כְּטָמְאָת נִדְתָּה:

וגם בתחילת תוריע פ"מי נדת דוחה. וכנביא ואל אשה נדה לא יקרב (יחזקאל י"ח, ט). נוסף לביטויים פְּטָמְאָת הַנִּדְתָּה

(יחזקאל לו, ט) וכד'. בתורה יש בידול בין מחזור חודשי רגיל שבו היא נטהרת אחרי שבעה ימים גם אם דממה

בהם, ובין ימים רבים בלא עת נדתה שאז סופרת שבעה ימים אחרי הפסקת הדימום ומקריבה קרבנות בדומה

לזב או ליולדת ענייה. בדברי רבותינו המחזור החודשי מכונה 'נדה', והדימום החרוג – זיבה.

יב ג בְּדָמֵי טְהָרָה רש"י. דמי טְהָרָה – לא מפיק ה"י; והוא סס לזכ, כמו 'טוהר'. ימי טְהָרָה – מפיק ה"י: ימי טוהר סלה.

ובהמשך, יג ד וּשְׁעָרָה לֹא־הִפְּךָ לְבָן היתכן לפרש גם כאן לשון שְׁעָרָה בלי ה"א?

יש בידול בין שְׁעָרָה כמו קָלַע בְּאֶבֶן אֶל הַשְּׁעָרָה (שופטים כ, טז), ובין שְׁעָרָה כמו וּבְשַׁעְרָה דָּרְכוּ (נחום א, ג) או בְּשַׁעְרָה יְשׁוּפְנֵי (איוב ט, ט) שמשמעו כמו סְעָרָה בסמ"ך.

מודעת זאת שיש מקומות שנשמט המפיק. דוגמה ידועה וַיִּקְרָא לָהּ נֶבַח בְּשֵׁמוֹ (במדבר לב, מב) או וַיֹּאמֶר לָהּ בַּעַז (רות ב, ט), במקרא ברות הבי"ת רפויה בגלל חסרון המפיק.

אהרון גל. אתמול קראתי בספר "אמת ליעקב" לרב יעקב קמיניצקי את הדברים הבאים: "... אבל לפי פשוטו נראה לי דהיכא דסמוך התיבה מנוגנת האות הראשונה, אז אין הה"א מפיק", ואכן חפשתי בתוכנת הכתר ומצאתי שפסוקים אלה הם היחידים בתנ"ך שם מופיעה האות ה"א במילה "לה" ללא מפיק, ובשלושתם התיבה הבאה אחריהם מוטעמת באות הראשונה: "נבח", "בעז", "בית", ועוד כותב: "והרי זה מין דחיק ודו"ק". לא הצלחתי לרדת לסוף דעתו של הרב, מה כוונתו "מין דחיק".

בהערות שכתב נכדו של הרב נאמר "היינו, מסתכלים על שתי התיבות האלה כאילו היו כתובות בתיבה אחת, ונדחקה המפיק ה"א מאליה". אמנם בשלושת פסוקים אלה התיבה "לה" בטעם משרת, כך שיש קשר הדוק בין המלה "לה" לזאת שאחריה, אך אינני מבין עניין "דחיק" כאן? ייתכן אולי שרפוי האות ה"א נועד להקל על הלשון, שכן התיבה השניה מוטעמת בראשה. אהרן.

לוי יצחק חריטון. גם בויקרא יג, ד "ושערה לא הפך לבן" חסר מפיק. וזכורני במעורפל שבתפארת ישראל על מסכת נגעים מבאר זאת ע"פ הלכה בדיני צרעת. א"ה. ע"י במשך בתורת הקורא.

אוריאל. גם בפרשת שלח עוד חיסרון מפיק ה': במדבר טו לא: הַכֶּרֶת | תִּכְרֶת הַנֶּפֶשׁ הַהוּא עֹנֶה נָה: וכן שמות ט יח: הַנְּגִי מִמְטִיל כְּעַת מְחֹר בְּרֶד כְּבֶד מֵאֵד אֲשֶׁר לֹא־הָיָה כְּמֹהוּ בְּמִצְרַיִם לְמַן־הַיּוֹם הַזֶּה וְעַד־עַתָּה: – ל'. היש רשימה מרוכזת של כל אלה?

שד"ל. הַנְּסָדָה – אם היה מקור (ואז היתה הה"א ראויה למפיק) היל"ל למן יום, לא למן היום; עכשו צריך שיהיה זמן עבר, והנה בהיותו זמן עבר, אם היה בנין נפעל, היה משפטו נוסדה, ואם התפעל התיסדה, והסמ"ך דגושה, ואם הפעל הוסדה; עכשו אינו אלא בנין הַנֶּפֶעַל והוא אביו של בנין נפעל ובנו של הַתִּפְעִיל, אשר ממנו במקרא הַתִּפְקְדוֹ (שופטים כ, ט). והנה אין ספק כי בעלי המסורת טעו במה שמנו מלה זו בכלל י"ח מלין דלא מפיקין ה"א בסוף תיבותא, לומר שראויות למפיק ואין בהן מפיק; ומ"מ הנה זו ראויה על נקיון כפיהם, שלא שלחו ידם להגיה מסברה ולהוסיף המפיק שלדעתם היה ראוי להיות בתיבות הללו.

א"ה. ועצור במלין מי יוכל! בגלל קושיא שיש לו על דיוק קל למן יום לעומת למן היום, הוא עושה את בעלי המסורה טועין! אין ספק שהוא שד"ל חצוף! ונקיון כפיהם שלא שלחו את ידם להגיה מסברה קלושה, אם לזה קורא נקיון כפיים – הרי הוא מועד להציע הגהות בניקוד וטעמים.

הפי' "ותמהני מה ידרוש", הוא האם ידרוש דרשות שאינם על פי פשוטו של מקרא או האם ידרוש על פי פשוטו של מקרא, כמו הדרש דפסוק זה. דפירוש ב"משמע מדרשו כמו לא", אינו היפך מהפירוש הפשוט, שהרי אין הפירוש שלא קרא לה נובח, אלא שקרא לה נובח באופן רפה, שלא נתקיים לה שם זה. ברש"י "ויקרא לה נבח: לה אינו מפיק ה"א. וראיתי ביסודו של רבי משה הדרשן לפי שלא נתקיים לה שם זה, לפיכך הוא רפה, שמשמע מדרשו כמו לא. ותמהני מה ידרוש בשתי תיבות הדומות לה ויאמר לה בועז, לבנות לה בית".

צריך להבין הרי במדרש ישנם מדרשים על ב' פסוקים הנ"ל, ואם כן אפילו אם רש"י אינו סובר כהמדרשים הנ"ל מהו השאלה "ותמהני מה ידרוש"?

והביאור: רש"י מביא רק אגדות המישיבים דברי המקרא דְּבַר דְּבַר עַל אֶפְנֵי (משלי כה, יא). ועל זה אומר "ותמהני מה ידרוש", האם ידרוש כהגמרא ומדרש, דרשות שאינם על פי פשוטו של מקרא או האם ידרוש על פי פשוטו של מקרא, כמו הדרש דפסוק זה.

והביאור: הפירוש ב"משמע מדרשו כמו לא", אינו היפך מהפירוש הפשוט. זאת אומרת שאין הפירוש שלא קרא לה נובח, אלא שקרא לה נובח באופן רפה, שלא נתקיים לה שם זה.

אך ברות מפרש המדרש שאמר לה בועז שאינה כאחת האמהות אלא כאחת האמהות, שדורש ש"לה" הוא כמו לא, שזהו היפך הפשוט ואינו מתאים לפשוטו של מקרא.

ועל דרך זה בזכריה, שהמדרש מפרש ש"לבנות לה בית (וזכריה ה, יא) "משמעה שגסות הרוח (שירדה לבבל ביחד עם חנופה) לא נשארה בבבל אלא הלכה לעילם. שדרש זה אינו מתאים לפשוט, והוא ש"לה" לשון יחיד קאי רק על חנופה שירדה לבבל. **ע"כ ליקוי שיחות מהאדמו"ר מחב"ד.**

יינה של תורה: ג' ענינים אלו, עיר מערי מואב, רות שבאה ממואב, וחנופה ושקר של בבל הם ענינים של לעומת זה ולכן אינם מפיק ה"א, כי רק הקדושה היא מציאות חזקה.

ועל זה אומר רש"י "ותמהני מה ידרוש", שהרי רות והשקר דבבל – תלמוד בבלי שבה ישנם קושיות וכו' – נתהפכו לקדושה ואם כן "מה ידרוש", דלאחרי האתהפכה אינו מובן מדוע אינם מפיק ה"א.

ראובן מוזס. השאלה היא אם יש הסבר לפי הפשוט של הדקדוק? כנ"ל במילה "שיתו לבכס לחילה" (תהלים מת, יד) שגם היא ללא מפיק.

בעל תורת הקורא מביא מקבציו על דקדוקי המקרא וטעמיו

ושערה – הה"א לא נשמעת, ונקרא 'ושערה'.⁸ אך להלן י"ג כ': ושערה – הה"א במפיק.

⁸ רד"ק (ישעיה כ"א ב', מכלול כ"ו ע"ב) כתב שהיה ראוי להיות מנוקד כאן 'ושערה' במפיק הה"א, אלא שהה"א נחה כמו שמצאנו פעמים נוספות שראוי להיות במפיק ונשמט המפיק (כגון: ותחמרה בחמר, שמות ב' ג'. למן היום הוסדה, שם ט' י"ח. ויקרא לה נבח, במדבר ל"ב מ"ב. ועוד). וכן נראה מדברי האבן עזרא (איכה ג' ה').

וכן נראה מהתרגומים המדויקים, שתירגמו כאן 'ושערה' במפיק (כמו שמתורגם להלן פסוק כ', ששם אכן כתוב 'ושערה' במפיק), וזה משום שפירוש הפסוק הוא כאילו נכתב 'ושערה' במפיק, ומוכח שראוי היה לבוא מפיק אלא שנשמט (ובתרגומים המצויים מתורגם כאן 'ושערה' ולהלן פסוק כ' מתורגם 'ושערה', וכנראה זה פרי תיקון סופרים שתיקנו כן ע"פ הפסוק שאין בו מפיק, וכן מצינו במקומות נוספים שתיקנו כן את לשון התרגום ע"פ המקרא, כגון בפסוק ויקרא לה נבח, שבתרגומים המדויקים מתורגם שם ויקרא לה, משום שפירוש הפסוק הוא כאילו נכתב 'לה' במפיק, אלא שנשמט, ויש תרגומים שתיקנו ומתורגם בהם ויקרא לה' ע"פ נוסח המקרא שהוא בלא מפיק). ולפי זה הקורא כאן (פסוק ד') 'ושערה' במפיק במקום 'ושערה' בלא מפיק, לא שינה משמעות.

אך יש שביארו ונתנו טעמים שונים לזה שבפסוק ד' כתוב 'ושערה' בלא מפיק ובפסוק כ' כתוב 'ושערה' במפיק, והם: מהר"ם מרוטנבורג (פירוש המהר"ם לנגעים פ"י משנה א', הובא בתוס' יו"ט נגעים פ"ד משנה א'), הגר"א (אליהו רבה נגעים פ"ד משנה י'), ר' איצק פרעמסלא (קונטרס דברי אמת ויקרא י"ג ד', בשם רבי אברהם פאסלבורג) תפארת ישראל (נגעים פ"ד בועז אות י"ח), מלבי"ם (התורה והמצוה ויקרא סימן נ"ז), היכל הברכה (ויקרא י"ג ד'), משך חכמה (שם). ומדבריהם מוכח שבפסוק ד' לא נשמט המפיק, אלא משפט התיבה להיכתב 'ושערה' ללא מפיק, והוא שם דבר, דהיינו שער. ולפי זה הקורא בפסוק ד' 'ושערה' במפיק במקום 'ושערה' בלא מפיק, לכאורה שינה משמעות.

אך יש להעיר, שניקוד המילה 'שערה' שהכוונה ללשון נקבה של שער ביחיד, הוא 'שערה' (וכמו בפסוק קלע באבן אל השערה ולא יקטא בשופטים כ' ט"ז), וממילא מהניקוד כאן מוכח שאכן היה ראוי להיות במפיק אלא שנשמט, וצריך לומר שדבריהם אינם

יב ד הרב גור אריה צור נר"ו בְּכַל-קֶדֶשׁ לֹא-תִזְעַ וְאֶל-הַמִּקְדָּשׁ לֹא תָבֵא עַד-מִלֵּאת יְמֵי טְהָרָה:
פִּירֵשׁ רש"י לא תגע אזהרה לאוכל. ומפרש השפתי חכמים שאין כאן אזהרה לנוגע, כי טבול
יום מותר בנגיעה. לכן פירש"י אזהרה לאוכל.

א"ה. דברי השפתי חכמים אינם מובנים לי כל כך. טבול יום הוא אדם (או כלי) שטבל, הטבילה הסירה ממנו
את עיקר הטומאה, אבל עדיין יש עליו טומאה קלה שאינו יכול לטמא אדם וכלים, גם לא אוכלים ומשקים של
חולין, אבל 'פוסל' תרומה וקדשים. פסילה פירושה שהאוכלים והמשקים שנפסלו אינם מטמאים, אלא אסורים
באכילה בגלל הטומאה הקלה שנגעה בהם.⁹

מה שקשה לי על השפתי חכמים הוא שאסור לטמא תרומה וקדשים. וכן יולדת זו במשך ארבעים יום לזכר או
שמונים לנקבה אחרי טבילתה, לא רק אסורה באיסור מיתה בידי שמים לאכול תרומה (אכילת קדשים מותרת
רק אחרי הבאת הקרבנות) אלא גם אסורה לנגוע בהם פן תפסלם! מה שנכון הוא שעל האיסור לטמא קדשים
אין מיתה אלא רק איסור. אבל הלשון 'מותר בנגיעה' אינה מדויקת. ואולי לדעת השפתי חכמים האיסור לטמא
תרומה הוא רק נדרבנן.

ויש לשאול מדוע אם כן כתבה התורה איסור אכילה בלשון נגיעה.
ולעומקו של מקרא ועל דרך הרמז יש לומר דליכא מילתא דלא רמיזא באורייתא, שבזה שכתבה
התורה איסור אכילה בלשון נגיעה רמזה התורה למה שהוסיפה חוה מדעתה ללא תאכלו מִמֶּנּוּ
וְלֹא תִגְעוּ בּוֹ, פֶּן תִּמְתּוּן (בראשית ג, א). ופירש אוה"ח הק' כי לרוב ההרחקה אמרה כן: וז"ל: והוסיפה
לומר וְלֹא תִגְעוּ בּוֹ הגם שלא נאמר בדברי ה', חשבה כיון שהמניעה היא לצד שלא תסתכן
מעתה כל מה שתוסיף להרחיק מבחינת המזיק כן ראוי לעשות. ואע"פ שטבול יום מותר
בנגיעה כנ"ל¹⁰, מכל מקום גילתה התורה את יסוד ההרחקה מן הדבר המזיק.
ואשר על כן הזכירה התורה בטומאת היולדת איסור אכילה בלשון נגיעה, כי בסבלה
זה של ימי טומאתה היא מתקנת את עוון חוה, עַד-מִלֵּאת יְמֵי טְהָרָה.

טו-ב הרב עמרם אייזנשטיין נר"ו דְּבָרוֹ אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתֶּם אֲלֵהֶם אִישׁ אִישׁ כִּי יִהְיֶה זָב מִבְּשָׂרוֹ זֹבּוֹ טָמֵא
הוא:

אמרו בתורת כהנים והובא בפירש"י: זֹבּוֹ טָמֵא – לימד על הטיפה שהיא מטמאה. ומזה שגם הרס"ג
שדרכו לפרש תמיד את פשוטו של מקרא פירש כן, מבואר שזהו פשוטו של מקרא. [ורק מפסוק די
והלאה, מדברים על טומאת האדם הזב].

ונראה שהמקור לזה שהפסוק מדבר על טומאת הטיפה ולא על טומאת האדם, הוא מזה שהטעמים
הפסיקו ביכי יהיה זב מבשרו, וחיברו את התיבות יֹזְבוֹ טָמֵא הוּא. [ולא חיברו לזה את תיבת יֹזְבוֹי,
וכך יהא הפיסוק: יכי יהיה זב מבשרו זֹבּוֹ, טָמֵא הוּא. שא"כ היה משמע שיטמא הואי חוזר על האיש].

א"ה. פשוט למדיי, אע"פ שבהשוואה לזה טומאת שכבת זרע שהיא אב הטמאה פחות חמור אינה מפורשת
ממש, וגם לא טומאת דם הנדה. אלא שבכלל, התורה מפרטת כשהיא מציינת על דבר שהוא טמא את מי שהוא
מטמא (אדם, כלים, אוכלים), וכאן זה נשאר בשביל תורה שבעל פה. מה שלא נוח לי בנוסח הדברים, הוא
שיותר נכון לומר שפיסוק הטעמים תואם להבנת חז"ל, ולא כמשתמע שחז"ל למדו מפיסוק הטעמים.

יג וְכִי-יִטְהַר הַזָּב מִזֹּבּוֹ וְסָפַר לוֹ שִׁבְעַת יָמִים לְטְהָרָתוֹ וְכַבֵּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בְּשָׂרוֹ בְּמַיִם חַיִּים וְטָהַר:

על דרך הפשט אלא על דרך הדרש, שדורשים מזה שנשמט המפיק שאפשר לדמות זאת ללשון יחיד נקבה של שער, וממילא
נראה שגם לדעתם הקורא במפיק לא שינה את המשמעות.

⁹ יש טומאה שווה לטומאת טבול יום והיא שני. טומאת שני בחלקה הגדול היא מדרבנן; טומאת טבול יום היא מן התורה.
¹⁰ בדומה וּבְגָבְלָתָם לֹא תִגְעוּ (ויקרא יא, ח) שאין איסור על הנגיעה למי שאינו עוסק בטהרות (תרומה וקדשים), אלא אזהרה שאם יגע
יטמא וטעון טבילה ובמשא גם כיבוס (טבילת) בגדים. אלא שתורמה וקדשים יש איסור גם לטמא, וכנ"ל, אבל לא בדרגת איסור
אכילה שהוא בכרת (בקדשים) או מיתה בידי שמים (בתרומה).

קשה למה כאן חיברו הטעמים את כיבוס הבגדים עם ספירת ימי הטהרה, והפסיקו באתנחתא בין כבוס הבגדים לרחיצת בשרו. ומאי שנא מהפסוק לעיל (יד ט) שחיברו את כבוס הבגדים עם הטבילה, והטעימו: **וְהָיָה בַיּוֹם הַשְּׂבִיעִי יִגְלַח אֶת-כָּל-שְׂעָרוֹ אֶת-רֹאשׁוֹ וְאֶת-זָקְנוֹ וְאֶת גְּבַת עֵינָיו וְאֶת-כָּל-שְׂעָרוֹ יִגְלַח וְכַבֵּס אֶת-בְּגָדָיו וְרָחַץ אֶת-בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וְטָהַר:**

ועוד קשה למה לא הפסיקו ביוכי יטהר הזב מזובו וספר לו שבעת ימים לטהרתו, [ויטעימו ימזובו ברביעי, שזה יתחבר עם יוספר לו שבעת ימים לטהרתו]. והרי לכאורה אין שייכות בין כיבוס הבגדים להפסקת הראייה.

והנה צ"ב למה נכתב כלל שהזב עצמו טעון כיבוס בגדים, והרי לכאורה זה ק"ו מהנוגע בבשר הזב.¹¹ וליישב את זה, נראה להקדים דהנה כיון שבגדי הזב יש להם דין מדרס הזב, א"כ יוצא שאם הזב טובל לפני בגדיו, ואח"כ הוא מטביל את בגדיו, כשהוא לוקח את בגדיו כדי להטבילם הוא חוזר ונטמא מחמת הנגיעה בבגדיו שהם טמאים משום שלבשם בעודו זב ונטמא כדן 'מדרס הזב'. ונמצא שבכדי שהזב יוכל להיטהר ע"י טבילתו ולא יחזור ויטמא מחמת בגדיו, הוא צריך תחילה להטביל את בגדיו קודם טבילתו.

וא"כ שמא י"ל שכל מה שכתוב בפסוק זה את כיבוס הבגדים של הזב, אין עיקר הכוונה לעצם הדין לומר שבגדי הזב טעונים כיבוס, שזה באמת נלמד בק"ו מהנוגע בבשר הזב. אלא זה כתוב כאן כהקדמה לטהרת הזב עצמו, שכדי שטהרתו תתקיים, ולא יחזור ויטמא כשנוגע בבגדיו, הוא צריך תחילה להטביל את בגדיו.

וא"כ י"ל שזו הסיבה שהטעמים חיברו את כיבוס הבגדים עם ספירת הטהרה, כי שני הדברים הללו הם הקדמות הנצרכות לטהרתו, שצריך לספור שבעה ימים ואז יטביל את בגדיו, ואח"כ יוכל לטבול וליטהר. [ואח"כ כשחוזר ונוגע בבגדיו אחר טבילתו כדי להטבילם מחמת שנטמאו בנגיעתו, אינם חוזרים ומטמאים אותו, כיון שעכשיו הם טמאים רק משום יגע זב, ולא ימדרסו].¹²

אבל לעיל בתחילת הפרשה (יד ט) שמדבר בטהרת המצורע, לא הפסיק באתנחתא בכיבוס הבגדים. כי המצורע כבר הטביל את בגדיו בתחילת טהרתו, כדכתיב שם בפסוק ח, ומאז אינם מטמאים מדרס, כמבואר שם בתורת כהנים. וא"כ אין טבילת בגדיו קשורה לטהרתו, אלא הוא דין בפני עצמו שבא הכתוב לומר שבגדיו צריכים טבילה שנית. **א"ה. פירוש זה והבנה זו אינם נוחים לי. כשהתורה אומרת בטומאות חמורות שהן טעונות גם כיבוס בגדים כוונת התורה שהבגדים שהאדם לבש כשנטמא, נטמאו גם הם וטעונות טבילה.**

טבילת (כיבוס) הבגדים יכולה להעשות מיד כשנטמא. בנושא נבלה כיון שיכול לטבול בו ביום יכול לטבול גם כשלוש שבועות או לפני טבילתו או אחריה. בטומאות כמו מצורע נדה זב ויולדת, שאינם כשירים לזיבה רק כעבור זמן, יכולים לשלוח את הבגדים לטבילה ע"י טהורים, והם יטבולו בבוא הזמן. נכון הוא שבגדים שהזב היה לבוש בהם כשנטמא נעשו מדרס, אבל גם אותם יכול להטביל ע"י אחרים, התורה לא דנה מצד מדרס אלא מצד חומר הטומאה המטמאה גם בגדים, בזב הערתו נכונה שכלאו הכי הבגדים נטמאו טומאה חמורה הרבה יותר מבגדי נושא הנבלה למשל. הערה זו נכונה גם לגבי מצורע מוסגר שאם הנגע נצטמצם או לא פשה טעון טבילה (הטבילה אינה מפורשת במקראות האלה אבל היא מובנת מאליה) וכיבוס.

1. יג ו: וְרָאָה הַכֹּהֵן אֹתוֹ בַּיּוֹם הַשְּׂבִיעִי שְׁנֵיתָ וְהִנֵּה כִּהָה הַנֶּגַע וְלֹא-פָשָׁה הַנֶּגַע בְּעֹר וְטָהַר הַכֹּהֵן מִסַּפְּחַת הוּא וְכַבֵּס בְּגָדָיו וְטָהַר: 2. יג לד: וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת-הַנֶּתֶק בַּיּוֹם הַשְּׂבִיעִי וְהִנֵּה לֹא-פָשָׁה הַנֶּתֶק בְּעֹר וּמָרְאָהוּ אֵינָנו עִמָּךְ מִן-הָעֹר

¹¹ וכמו שבהמשך בענין נדה וזבה לא כתוב שצריכות כיבוס בגדים.

אמנם אפשר לדחות שהסיבה שלא כתוב שם שצריכות כיבוס בגדים, הוא משום שזה נלמד מכאן, או מנוגע במשכב ומושב.

ומה שכאן נכתב כיבוס בגדים בנוגע בבשר הזב, ולא נלמד מנוגע במשכב ומושב, כבר ביארו בתורת כהנים שיש בזה צריכותא.

¹² ואמנם כלפי הבגדים אין טבילה זו משלימה את טהרתם, שהרי כשטובל את הבגדים לפני טבילתו, תיכף כשמעלה אותם מהמקוה הם חוזרים ונטמאים ממנו כדן מגע הזב, וצריך לחזור ולהטבילם אחר טבילתו. אך הפסוק כאן מדבר בטהרת האדם, והוא נטהר לגמרי בסדר זה.

וְטָהַר אֶתֹּז הַכֹּהֵן וְכִבֵּס בְּגָדָיו וְטָהַר: גַּם כֹּאן יִשׁ בְּכֹחַ הַמְצֹרֵעַ הַמוֹסַגֵּר (שֶׁלִּגְבֵי טוּמְאָה דִּינוֹ כְּמוֹחֶלֶט) לְטַמֵּא בְּגָדִים טוּמְאָת מִדְרַס¹³. וְאַעֲפֹכ צֵינָה תוֹרָה שְׁטַעוֹן כִּיבוֹס בְּגָדִים. עֵיכ הַעֲרוֹת הַרְבַּ עֵמֶרֶם וְהַעֲרוֹתֵי.

רציתי להוסיף גם על זיהוי מחלת הצרעת בהמשך לדברי אברהם נפח ז"ל, וענינים נוספים. אבל הזמן אזל. גם רציתי להביא ענינים נוספים מחכמתו של הרב המקובל גור-אריה צור נר"ו ולא אסתייעא מילתא.

תָּנוּ לְחֶכְמְ וְיִחְכְּמוּ-עוֹד

אנא שלחו את הערותיכם!
הכתובת למשלוח: eliyahule@gmail.com
הערות מתקבלות גם באנגלית.

הודעה מאתר "לדעת" כאן תוכלו להוריד גליונות פרשת השבוע מדי שבוע (גם גליוננו מופיע שם):

<http://www.ladaat.info/gilyonot.aspx>

מאמרנו מופיע **ונשמר** באוצר החכמה בפורום דקדוק ומסורה

<http://forum.otzar.org/forums/viewtopic.php?f=45&t=10317&p=272195#p272195>

מאמרנו מופיע **ונשמר** באתר דרשו <http://www.dirshu.co.il/?p=140390>

אם אתה מתעניין
בהגטים הלשוניים של התורה
(לשון המקרא, המשנה, התלמוד וכו')
אתה מוזמן להרשם (בחנם)
לקבלת דוא"ל געושיאים לשוניים
בכתובת: info@maanelashon.org
☺ בוא להחכים את עצמך ואת שאר המכתבים ☺

¹³ רמב"ם טומאת צרעת יא המצודע-- **ומטמא משכב ומושב**, ... כזב וכזבה-- שנאמר "וכיבס בגדיו וטהר", מפי השמועה למדו שטהר מלטמא משכב ומושב. ואחד המוחלט ואחד המוסגר, בכל אלו.